

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΟ PROJECT

ΤΑ ΠΡΟΖΥΜΙΑ: Καταγραφή και ερμηνεία του μουσικού υλικού

TA PROZYMIA: Recording and interpretation of the musical material

ΓΟΥΓΟΥΛΑΚΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΑΜ: 18071

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΤΡΩΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2023

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

©2023 Αλεξάνδρα Γουγουλάκη

ALL RIGHTS RESERVED

*Αφιερωμένο σ' αυτούς που βρήκαν την δύναμη που ενώ έπεσαν, σηκώθηκαν και δεν
σταμάτησαν ποτέ να ονειρεύονται...*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση του πτυχιακού μου project, θα ήθελα να εκφράσω τις πιο θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνηση του παρόντος project.

Πρωτίστως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή μου, κο. Γεώργιο Πατρόνα, που στήριξε την προσπάθειά μου, την εμπιστοσύνη που μου έδειξε,

τη συνεχή ανατροφοδότηση, το αμείωτο ενδιαφέρον του, για την ελευθερία και το σεβασμό που επέδειξε στις ερευνητικές επιλογές μου και κυρίως για όλες τις φορές που, υπό τη διακριτική εποπτεία του, με πέταξε μεσοπέλαγα για να μου μάθει πως αν κάτι φαντάζει δύσκολο με υπομονή, επιμονή και προσπάθεια μπορεί να επιτευχθεί .

Επίσης ευχαριστώ τον κο. Σωκράτη Σινόπουλο για τις ουσιώδεις γνώσεις και συμβουλές καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την κα. Μαρίνα Ζωγράφου για την πολύτιμη βοήθεια, τις συμβουλές και τη συνεχή υποστήριξη.

Τον κο. Παναγιώτη Τουρνά για τις μουσικές παρατηρήσεις, την συνεχή συμπαράσταση και το αμείωτο ενδιαφέρον.

Ευχαριστώ από καρδιάς τους μουσικούς, Γεώργιο Δρικούδη (ακορντεόν, καταγραφή μουσικού υλικού: Multitrack Recording & Mixing. Mastering. Digital Audio Editing & Vocals/Instruments Fine Tuning Midi), Ιωάννη Μαυρίδη (νταούλι), Βασίλη Μητκούδη (γκάιντα) που ανταποκρίθηκαν αμέσως θετικά στην πρόσκληση που τους έκανα, και γέμισαν το παρόν project ήχο και χρώμα.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Περίληψη: Σελ. 7
2. Abstract: Σελ. 8
3. Πρόλογος: Σελ. 9
4. Τα περί πριν τον γάμο: Σελ. 10-23
5. Ημέρα του γάμου: Σελ. 23-37
6. Οι επόμενες μέρες μετά τον γάμο: Σελ. 38-39
7. Επιτόπια έρευνα: Σελ. 39-40
8. Επίλογος: Σελ. 41
9. Βιβλιογραφία: Σελ. 42

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν πτυχιακό project γεννήθηκε έπειτα από προσωπικές αναζητήσεις, βιώματα και την ενασχόλησή μου με την μουσική της Ανατολικής Ρωμυλίας.

Σκοπός του συγκεκριμένου project είναι η ανάδειξη, η καταγραφή και η αναπαραγωγή(τραγουδιστική και μουσική εκτέλεση) των δημοτικών τραγουδιών του γάμου της Ανατολικής Ρωμυλίας.

Εστιάζοντας στις σύγχρονες βιβλιογραφικές πηγές σχετικά με το θέμα, σε πρωτότυπες καταγραφές του εθίμου και των μουσικών αποσπασμάτων, σε καταγραφής και αναπαραγωγής της των τραγουδιών του γάμου της Ανατολικής Ρωμυλίας.

Το πτυχιακό project περιλαμβάνει δύο μέρη:

Στο πρώτο μέρος του Πτυχιακού project θα αναφερθούν πληροφορίες σχετικά με το έθιμο «Τα προζύμια» και θα γίνει καταγραφή όλων των τραγουδιών καθ' όλη την διάρκεια του εθίμου και επεξήγηση αυτών.

Στο δεύτερο μέρος του Πτυχιακού project θα γίνει ερμηνευτική προσέγγιση και μουσική εκτέλεση των τραγουδιών, με την συνοδεία μουσικών οργάνων. Στόχος στο δεύτερο μέρος είναι η σωστή απόδοση του χρώματος και του ιδιώματος της Ανατολικής Ρωμυλίας.

Πρόκειται για μία προφορική μουσική παράδοση και η απουσία καταγραφής και ερμηνείας των τραγουδιών της Ανατολικής Ρωμυλίας , την καθιστούν απαραίτητη για την ανάδειξη και αναπαραγωγή των τραγουδιών του συγκεκριμένου ηχογεωλογικού τοπίου.

ABSTRACT

This thesis project was born after my personal quests, experiences and my involvement with the music of Eastern Romulia.

The purpose of this project is to highlight, record and reproduce (singing and musical performance) the folk songs of the wedding of Eastern Romulia.

Focusing on modern bibliographic sources on the subject, on original recordings of custom and musical excerpts, on recording and reproducing the wedding songs of Eastern Romulia.

The thesis project includes two parts:

In the first part of the thesis project, information about the custom "Ta Prozymia" will be reported and all the songs will be recorded throughout the custom and their explanation.

In the second part of the thesis project there will be an interpretive approach and musical performance of the songs, accompanied by musical instruments. The goal in the second part is the correct rendering of the color and idiom of Eastern Romulia.

It is an oral musical tradition and the absence of recording and interpretation of the songs of Eastern Romulia, make it necessary for the promotion and reproduction of the songs of the specific audio-geological landscape.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο γάμος στο Καβακλί της Ανατολικής Ρωμυλίας ήταν μία τελετουργική δράση με πολλούς συμβολισμούς. Καταγραφές για την τέλεση του γάμου υπάρχουν από το 1903 από τον δημοδιδάσκαλο κο Μιλτιάδη Λουλουδόπουλο τις οποίες έχει αποτυπώσει στο βιβλίο του ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗ ΗΘΩΝ ΕΘΙΜΩΝ ΚΛΠ των Καρυών της επαρχίας Καβακλί.

Με το πέρασμα των χρόνων, έως και σήμερα παρατηρούνται αλλαγές και αλλοιώσεις των εθίμων του γάμου, ενώ τηρούνται ελάχιστα απ' αυτά από κάποιες οικογένειες.

Η κοινωνία στο Καβακλί ήταν πατριαρχική. Η θέση της γυναίκας την ήθελε να υπακούει στον πατέρα και στο σύζυγο. Μέσα στην οικογένεια οι γυναίκες και τα παιδιά είχαν την υποχρέωση να σέβονται τις αποφάσεις του πατέρα. Έτσι, στο θέμα του γάμου, οι γονείς ήταν αυτοί που αποφάσιζαν και καθόριζαν ποιοι θα ήταν οι μελλοντικοί γαμπροί και σύντροφοι των παιδιών τους.

“Εν πρώτοις στέλλεται η προξενήτρα γυνή τις γραία, ήτις ερωτά τον πατέρα της νέας εάν συναινεί εις το προτεινόμενον συνοικέσιον. Ούτος απαντά: να ρωτήσω και σας λέγω αύριον”. Ουσιαστικά ξεκινούσε η πορεία προς το γάμο.

Η προξενήτρα λοιπόν είχε σημαντικό ρόλο και ήταν το πρόσωπο το οποίο έπειτα από μία με δύο ημέρες πήγαινε ξανά στο σπίτι της υποψήφιας νέφης για να λάβει την οριστική απάντηση από τον πατέρα. Αν ήταν θετική τότε δύο στενοί συγγενείς του υποψήφιου γαμπρού επισκέπτονταν το σπίτι της υποψήφιας νέφης κι αυτή τους φύλαγε το χέρι, που σημαίνει ότι συναινούσε στο γάμο. Ακολουθούσαν οι απαραίτητες προετοιμασίες για τον

αρραβώνα. Σύμφωνα με τον κο. Λουλουδόπουλο (Σελ.173) ο αρραβώνας ή ραβώνια (κατά το τοπικό ιδίωμα) είχε διάρκεια από έναν έως τρεις μήνες.

ΤΑ ΠΕΡΙ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

Την προηγούμενη Κυριακή πριν τον γάμο, μετά την εκκλησία ο πατέρας του γαμπρού με λίγους στενούς συγγενείς επισκέπτονται το σπίτι της νύφης. Τα συμπεθερικά τους δέχονται με κεράσματα και κάθονται γύρω από τον σοφρά¹ για να συζητήσουν τα δωρήματα της νύφης (συνήθως ήταν πουκάμισα, τσεμπέρια, ζωνάρια και μαντίλια) αλλά και τα ταξίματα, τα δώρα στους νεόνυμφους και από τις δύο πλευρές. Αφού συζητούσαν όλες τις λεπτομέρειες του γάμου επέστρεφαν στο σπίτι τους.

Την Πέμπτη το βράδυ οι φίλες της νύφης, οι μπρατίτσες, μαζεύονταν στο σπίτι της νύφης μαζί και μ' άλλους συγγενείς και γείτονες ώστε να αναπιάσουν το προζύμι(προζού'μ- όπως το έλεγαν). Κατά τον Λουλουδόπουλο, τα προζύμια λάμβαναν χώρα την Παρασκευή πριν το γάμο.

Τρεις πρωτοστέφανες κοπέλες κοσκινίζουν το αλεύρι στο σκαφίδι². Προσέχουν να μην χτυπούν τα χέρια τους στο κόσκινο για να μη χτυπά και ο γαμπρός τη νύφη (συμβολισμός κατά της βίας). Ύστερα το χωρίζουν στη μέση, και δύο άλλες ελεύθερες φίλες της νύφης το ζυμώνουν σε δύο ζύμες στις δύο άκρες του σκαφιδιού. Όποια κοπέλα ζυμώνει πρώτη το ζυμαρί της, αλευρώνει την απέναντί της σε κλίμα γέλιου και χαράς κι αυτό σήμαινε ότι αυτή θα παντρευόταν και πρώτη. Οι καλλίφωνες της παρέας τραγουδούν διάφορα τραγούδια μεταξύ των οποίων :

¹ Χαμηλό τραπέζι

² Ξύλινη σκάφη για το ζύμωμα

ΜΑΛΙ Μ' ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΥ ΣΚΑΦΙΔ'Ι

Μάλι μ' του πρώτου του σκαφίδ'ι

Κουράσιου του ζυμώνει

Κουράσιου του ζυμώνει ια

Κουράσιου τ' αναπιάνει

Με το 'να χέρ'ι του ζύμουνι

Μι τ' άλλου του γρουθίζει

Μι του σπαθί στη ζώση ια

Μι τ' σκούφια στου κιφάλι

&

ΟΛΑ ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ ΖΥΓΑ-ΖΥΓΑ

Κι όλα τα πουλάκια ζυγά-ζυγά

Κι η περιστερούδα η νύφης μας

Κάθητι στον πόρου κι τραγουδά
Κι ούδε νιον φοβάται κι ούδε δράκο
Μον' την ανδραδέρφη τς την πυρονηά
Απού τη σηκούνει π' ούλα ταχιά
Σήκου κυρά νύφη ξημέρωσε
Πότε δα (θα) ζυμώνεις τα εννιά ψωμιά
Και δα καρτερήσεις τς εννιά φίλ'οι
Και δα προγουδήσεις τς εννιά φίλ'οι

(Σελ 178-179 Λουλουδόπουλος)

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι ο συμβολισμός του προζυμιού στο τελετουργικό είναι πολύ σημαντικός. Το προζύμι που φουσκώνει το ψωμί και πολλαπλασιάζει τον όγκο του ζυμαριού, συμβολίζει την γονιμότητα με το φούσκωμα της κοιλιάς της νύφης αλλά και την ευημερία του ζευγαριού. Να πολλαπλασιαστεί το βιός τους και να πλουτίσει. (Από τη μαρτυρία της κα. Μαρίας Βαφειάδου γεννηθείσα στο Καβακλί 1910)

Το μισό ζυμάρι το χωρίζουν σε πιτιρούδια³ τα οποία τα τηγάνιζαν και τα πρόσφεραν σαν κέρασμα σ' όλους τους παρευρισκόμενους για να είναι γλυκιά η ζωή των νεόνυμφων. Το άλλο μισό την επόμενη ημέρα το ζύμωναν για να φτιάξουν τα ψωμιά του γάμου, τα

³ Μικρά γλυκά ψωμάκια, σαν λουκουμάδες

πρωτόψωμα. Αφού κεραστούν όλοι, χορεύουν και τραγουδούν με τη συνοδεία γκάιντας, καβάλας, ακορντεόν και νταουλιού, διάφορα χαρούμενα τραγούδια της αγάπης. Τα ίδια τελετουργικά λάμβαναν χώρα και στο σπίτι του γαμπρού.

Την Παρασκευή από το πρωί στο σπίτι του γαμπρού φίλοι, συγγενείς και γείτονες κατασκευάζουν το κες ή αλλιώς κέσκα⁴, μετά ετοιμάζουν την μηλιά⁵. (Κατά τον Λουλουδόπουλο, η κέσκα ετοιμάζεται το Σάββατο προ του γάμου).

(Ε.Αλεξάκης 1990). *Ο Ε. Αλεξάκης στο βιβλίο του αναφέρει: Σε μια κρίσιμη πορεία των Βαλκανικών λαών πρέπει να συνέβη συγκερασμός στα γαμήλια και θρησκευτικά έθιμα. Αυτό φαίνεται από τα στολίδια της σημαίας του γάμου, που είναι παρόμοια με του αρχαίου Θύρσου τον οποίο κρατούσαν οι ακόλουθοι πιστοί του Διονύσου. Ο Θύρσος από παραστάσεις σε αγγεία και περιγραφές σε αρχαία κείμενα, γνωρίζουμε ότι ήταν ένα κλαδί από κάποιο φυτό με φύλλωμα στην κορυφή. Το στόλιζαν με κουκουνάρια(σύμβολο γονιμότητας). Στην εξέλιξη, τους Θύρσους τους κρατούσαν νικητές στρατηγοί, ως σήμα θριάμβου.*

Ένα άλλο σχετικό αρχαιοελληνικό έθιμο είναι αυτό της Ειρεσιώνης. Ήταν ένα κλαδί δέντρου πάνω στο οποίο έπλεκαν λευκές και κόκκινες κορδέλες από όπου κρέμονταν καρποί. Αποτελούσε σύμβολο ευφορίας και γονιμότητας. Την κρατούσαν κοπέλες στην πομπή, που γινόταν στην Αθήνα για τον Ήλιο και τις Ώρες. (Πορφύριος 234-304 μ.Χ)

Από τον Πausανία περιγράφεται για την τελετή της έβδομης μέρας της γιορτής των Πυανεψιών.

«Η ειρεσιώνη είναι ένα κλαδί ελιάς περιτυλιγμένο με μαλλί κι από αυτά κρέμονται διάφοροι καρποί της γης. Ένα αγόρι το τοποθετεί μπροστά στις πόρτες του Ιερού του Απόλλωνα, κατά τη γιορτή των Πυανεψιών. Άλλοι παιδιάς περιφέραν την ειρεσιώνη από οικία σε οικία,

⁴ Πάνω σ' ένα ξύλινο κοντάρι στερεώνεται μια κεντημένη μαντήλα. Τα χρώματα των κλωστών είναι λευκό και κόκκινο. Στην κορυφή του κονταριού στερεώνεται ένα μήλο

⁵ Πρόκειται για ένα κλαδί από κέδρο στολισμένο με φούσκες καλαμποκιού τις "νύφες", περασμένες σε μια κλωστή

τραγουδούσαν κι έπαιρναν φιλοδώρημα». Ο Θύρσος κι η Ειρεσιώνη συνδέονται στο σύνολό τους με την επιθυμία για ευφορία και γονιμότητα. Σχετικά με το λευκό και το κόκκινο χρώμα συμβολίζουν την αγνότητα και την αγάπη.

Εντωμεταξύ η μητέρα του γαμπρού μαζί μ' άλλες γυναίκες ετοιμάζουν τις κούρες⁶ τα ψωμιά του γάμου τα οποία τα στόλιζαν με διάφορα περίτεχνα σχέδια όπως πουλιά που συμβολίζουν τα παιδιά τα οποία θα γεννηθούν , σταφύλια που συμβολίζουν πλούσια παραγωγή, τα φρούτα την ευημερία και τα λουλούδια τον ανθόσπαρτο βίο.

Το απόγευμα της Παρασκευής, ο γαμπρός με τους συγγενείς του επισκέπτονται το σπίτι της νύφης με συνοδεία μουσικών οργάνων. Μπροστά ένας μπράτμος⁷ κρατάει τη μηλιά και όλοι πίσω τους προχωρούν χορεύοντας συγκαθιστό⁸ χορό, φωνάζοντας όλοι μαζί «Κεες,κεες, ιι χου χου». Συγγενείς του γαμπρού κρατούν δώρα για να τα προσφέρουν στην οικογένεια της νύφης.

Στο σπίτι της νύφης τα τραπέζια είναι στρωμένα, με μεξέδες και φαγητό ώστε να φιλέψουν τους επισκέπτες. Στην είσοδο στέκονται οι γονείς της νύφης και όλοι μπαίνοντας τους φιλούν το χέρι. Όλοι κάθονται στα τραπέζια και η νύφη μαζί με τις φίλες της φέρνουν τα δωρήματα και με ευλάβεια τα ανοίγει και τα δείχνει σε όλους. Είναι δώρα για τον πεθερό, την πεθερά και τα αδέρφια του γαμπρού. Αντίστοιχα, και η νύφη παραλαμβάνει δώρα για την οικογένειά της από τους συγγενείς του γαμπρού.

Σε ευχάριστο κλίμα οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, εύχονται στο νέο ζευγάρι : «Καλά στέφανα»
«Να ζήσν, να ιράσν» δηλαδή να ζήσουν αγαπημένοι και να γεράσουν μαζί.

⁶ Ψωμιά του γάμου. Το ψωμί μία από τις πιο σημαντικές τροφές έχει συνδεθεί με πολλά έθιμα, όπως ο γάμος, η γέννηση, ο θάνατος κ.ά.

⁷ Φίλος του γαμπρού

⁸ Ελεύθερος ή σε ζευγάρια χορός της Ανατολικής Ρωμυλίας

Συνήθως οι καλλίφωνες συγγενείς στο τραπέζι τραγουδούνε σουμπέτια⁹ απαραίτητως σ' όλους τους γάμους τραγουδιόταν το συγκεκριμένο τραγούδι(φυσικά τα ονόματα άλλαζαν σε κάθε ζευγάρι):

ΤΡΩΤΙ ΦΙΛΟΙ Μ' ΚΙ ΠΙΝΙΤΙ

Τρώτι φίλοι μ' κι πίνιτι κι γω δα τραγουδήσου

Κι τι τραγούδι να σας πω, να 'ρέσει στη χαρά σας;

-Μικρός Κώστας παντρεύτηκι, μικρή ιναίκα(γυναίκα) παίρνει

Την Κυριακή παντρεύηταν, τ' Διφτέρα η χαρά του

Την Τρίτη τουν ήρθιν μήνυμα να πάει βαρύ σεφέρι(στρατό)

Θαμάζιταν, λογιάζιταν, πως να του πει στην Κάλλιου τ'

Βάλλει Κάλλιου μ'κι ζύμουσι μι δάκρυα κι νιβάτσι

Ν'αργήσ' να ένει του ψουμί, τ'αφρί του παξιμάδι

Θάρουμ πιρνούνι οι διβάτ', ζιχνούν να μι φουνάζουν

Κι μένου κι άλλη μέρα

Του λόγου τ' δεν απόσουσιν κι συντυχιά δε λέει

Να κι οι φίλοι τ' έφτασαν, τουν Κώστα να φουνάζουν

-Σ' αφήνου Κάλλιου μ'κι δα πάου, σ'αφήνου κι παένου

Σ'αφήνου αργυρό σταυρό, σημένιου δαχτυλίδι

-Καλά δα πας βρε Κώστα, πότι δα ιρίσες να 'ρθεις;

⁹ Τραγούδια του τραπεζιού , της τάβλας.

-Καρτέρισί μι πέντι χρον, καρτέρισί μι δέκα

Πάτησαν ως τα δώδικο, κίντσι την παντρεϊφκή(παντρειά) σου

Τα παπουτσάκια τ'ς άρπαζιν, στουν κήπου κατιβαίνει

Κόφτει κλοννάρ' βασιλκό, φούντα του μυριγκίτζι

-Πάρει Κώστα μ' τον βασιλκό, φούντα του μυριγκίτζι

Όπου πουτίτζ τον Μάυρου σου, να σκόβ'ς να τα πουτίτζεις

Ντα μαραθεί βασιλκός, φούντα του μυριγκίτζ'

Τότι να ζέρ'ς Κουστάκη μου, παντρεύητι η ιναίκα σ'

Μια μέρα μια καλή μέρα, μιας Πασχαλιάς ημέρα

Μαράθκιν η βασιλκός κι η φούντα του μυριγκίτζι

Η Κώστας τότε φώναζεν σαν παλληκάρι απ' ήταν

Ούλουν τον κόσμου ζύπνησιν, ούλην την οικουμένη

Ξύπνησιν κι τον βασιλιά, πάνου απ' του παλάτι

-Ποιος είνι αυτός απού φοννάζ', μοιρολογά κι κλαίει;

-Είνι η Κώστας η νιόγαμπρους, η Κώστας η λιβέντης

Βαρύν τον ήρθιν μήνυμα, παντρεύητι η ιναίκα τ'

-Γλίουρα στους στάβλους μου να πάει τους μαύρους να ζιτάζτι

Ποιος είν η πιο γρήγουρους, να πάρει κι να πάει

Όσοι μαύροι του άκουσαν, πέφτουν κι αναστινάζουν

Ένας γκρασνές , παλιός γκρασνές σκάφτει κι φρουμαλίζει

Πιρίσιψί μι την ταϊ, κι του νιαρό στα τάσια

Όσου να πουν ώρα καλή, δα πάρω πέντι ώρις

Κι ώσου να πουν το έχε γεια, δα πάρου άλλις πέντι

Στου δρόμου όπου πήναν, έρουντα συναντιούνται

-Σίμιρα γέρου Κυριακή, κι Πασχαλιάς ημέρα

Κι συ πήρες του ζιουβγάρ'ς, να πας και να οργώσεις;

-Τι να κάμου λιβέντη μου, γιόκα έχω στα ζένα

Λείπει μακριά στην ζινιτειά, κι στον βαρύ σεφέρι

Παντρεύητι η ιναίκα του κι άλλουν άντρα παίρνει

Κι μ' ήρθιν του παράπουνου κι πάου να οργώσου

-Πες μου καλέ μου έρουντα, τι ώρα μπορού να φτάσου;

-Αν είναι η μαύρου σ' γρήγουρους, δα φτάσεις εις του δώρσμα

Κι αν είναι μαύρους σου βαρύς, δα φτάσεις στα στεφάνια

Βρέθκιν η μαύρους γρήγουρους κι έφτασιν εις του δώρσμα

-Ανάθιμα στ' αντέτι σας τουν ζένου δεν δουρίζτει;

Ισείς κι αν δε μι δώρσιτι, ιγώ δουρίζου τ' νύφη

Του δαχτυλίδι τ' έβγαλιν, της πρώτης αρραβώνας

Η νύφη μόλις του πιρνιν, στα μάτια τουν κοιτούσιν

-Να σκουρπιστούν οι καλεσμέν', στα σπίτια του να πάνι

Κι συ γαμπρέ μου πήγινι, κι φύγει απ' όπου ήρθις

Ιμένα ήρθιν(ήρθε) ο Κώστας μου, το πρώτο μου στιφάνι

(Σελ 18-19, Στο Καβακλή κάποτε... Σεϊτανίδου Παγώνα)

Επίσης, σ' όλους τους γάμους απαραίτητως οι καλλίφωνες ή κάποιος καλλίφωνος τραγουδούσαν τη *χήρα Βουργάρα*:

ΧΗΡΑ ΒΟΥΡΓΑΡΑ

Δώδικα χρόνια έκαμα

Σε μια χήρα Βουργάρα

Του μάτι μου δεν σήκουσα

Να ιρίσου να κοιτάζου

Κι ύστερα από τα δώδικα

Γυρίζου και την λέου

Δώσ' μου κυρά μ' τα χάκια μου

Δώσ' μου τη δούλεψή μου

Μπουμπάς μου γράμμα μ' έστειλε

Να πάου ν' αρραβωνιάσου

Δούλε μ' σαν θέλεις παντρεία

Κι αν θέλεις αρραβώνια

Δώδικα Ρούσσες έχω γω

Δώδικα μαυρομάτες

Δεν θέλω εγώ τις Ρούσσες σου

Κι ούτε τις μαυρομάτες

Μπουμπάς μου χήρα μ' έπαιρνε

Κι γω χήρα θα πάρου

Δούλε μ' τα λόγια που μου λες

Τα λες μον' για τι μένα

(μαρτυρία του Γκογκίδη Δημήτριου Κουφάλια 1928)

Μετά το φαγοπότι και το χορό με τα όργανα, ο γαμπρός με την παρέα του επιστρέφουν στο σπίτι του. Αργά εκείνο το βράδυ, ο γαμπρός με δύο μπράτμους θα πάει ξανά στο σπίτι της νύφης να παραλάβει το πουκάμισο που θα φορέσει στο γάμο, το οποίο έχει κεντήσει, πλύνει και σιδερώσει η νύφη.

Το Σάββατο, και στα δύο σπίτια πάλι γίνονται ετοιμασίες από το πρωί. Φαγητό, καθαριότητα κλπ. Το απόγευμα του Σαββάτου, ο γαμπρός με συγγενείς και μπράτμους, ετοιμάζουν το

κάρρο¹⁰ με δυο άλογα που έχουν στα χαλινάρια τους δεμένα άσπρα μαντίλια, δείγμα ότι η άμαξα είναι γαμήλια, για να πάνε στο σπίτι της νύφης να πάρουν την προίκα της και να τη μεταφέρουν πλέον στο νέο της σπίτι, δηλαδή το σπίτι του γαμπρού όπου και θα κατοικήσουν στο εξής.

Μπροστά στην πομπή είναι οι μουσικοί, κι ακολουθούν νέοι και συγγενείς χορεύοντας και φωνάζοντας «Κεες, κεες, ιι χου χου!» ενώ ακολουθεί και το κάρρο.

Όταν φτάνουν στο σπίτι της νύφης της παραδίδουν το νυφικό πέπλο. Οι φίλες της νύφης έχουν έτοιμα τα σεντούκια με την προίκα, αλλά και ζητούν από τον γαμπρό πληρωμή.

Παζαρεύουν με διασκεδαστικό τρόπο και τελικά ο γαμπρός πληρώνει και παίρνει τα σεντούκια. Η προίκα περιλαμβάνει: αρκετές φορεσιές της νύφης, από έξι έως δέκα υφαντά σεντόνια και κουβέρτες, μαξιλάρια, μαξιλαροθήκες, μαντίλια, ποδιές, μισάλες¹¹ και τροβάδες¹².

Η νύφη και πάλι φιλεύει την πομπή. Οι ευχές δίνουν και παίρνουν με κρασί και φαγητό. Και πάλι οι καλλίφωνες πιάνουν τα σουμπέτια του γάμου:

ΤΡΩΤΙ ΦΙΛΟΙ Μ' ΚΙ ΠΙΝΙΤΙ

Τρώτι φίλοι μ' κι πίνιτι κι γω θα τραγουδήσω

Και τι τραγούδι να σας πω, ν'αρέσει στη χαρά σας;

Η Κώστας μας παντρεύιτι, χαρά του ξεκινάει

Ούλουν τουν κόσμου κάλιν, ούλην την οικουμένη

¹⁰ Άμαξα

¹¹ Μακρόστενα υφαντά σεντόνια σε σχέδιο καρό και χρώματος μπλε και λευκό για την φροντίδα και προστασία του ψωμιού και των φαγητών

¹² Υφαντές τσάντες αποθήκευσης

Τ' ασκέρι μον' μαζώθηκι, κι τα βουνά λαλούσαν

Ι Κώστας τότι ζέιρνιν, ίσια στη μέσ' του σπίτι

Κι η μάνα τ' μόν' τουν ίβλιπιν, κι τουν γλυκουμιλούσιν

-Τι έχ'ς πάλι βρε Κώστα μου, κι μένα δεν μι λέγεις;

Έβγα μανούλα μ' στην αυλή, κι γύρισι τ' ασκέρι

Κι όποιους ουμοιάζ' την αφεντιά μ', στείλτουν να ρθει σι μένα

Βίκιν η μάνα τ' στην αυλή, κι γύρισι τ' ασκέρι

Κανένας δε τ' μουρούφιριν του Κώστα τ'ν εμορφάδα

Μόνι η Δήμους η αζαδιρφούς τ' λίγου τουν μουρουφαίρνει

-Τι θες βρε Κώστα ζάδιρφι, που στέλνεις κι μη κράζουν;

-Βάλει τα ρούχα μ' ζάδιρφι κι πάρει κι του μαύρου μ' γαμπρός ισύ να γένεις

Αν τύχ' κι δεν πιθάνου ιγώ, η κόρης είνι δική σου

Κι αν τύχει κι πιθάνου ιγώ, τ' χαρίζου για τη σένα

Κανένας δεν κατάλαβιν, 'που τόσοσ πλήθους μέσα

Χείρσαν κι πήναν όλ' μαζί, τη νύφη για να πάρουν

Βήκιν νύφη να τους δει, η μάνα τ'ς να καμαρώσει

Η νύφη μον' τον έβλιπιν, αρχίνισιν να κλαίει

Η μάνα τ'ς μέσα τ'ν τράβηζιν κι την γλυκορωτούσε:

-Τι έχ'ς, τι έχ'ς βρε κόρη μου, κι μένα δε μου λέγεις;

-Ι Κώστας κάτι έπαθιν, δεν είνι η γαμπρός μου

Την Δήμους η αζαδερφούς, δεν είναι η καλός μου
Σώπα, σώπα βρε κόρη μου, έτσι θα σου εφάνη
Πήραν τη νύφη κι πέρασαν, απ' την πουρά του Κώστα
Του Κώστα η μάνα έκλεγε, τ' Κώστα μοιρολογούσε:
-Η Δήμους η αζαδερφούης, πάει να πάρ' τη νύφει
Κι σένα βρε Κωστάκη μου, συ κάνουν τον κιβούρι
Μόλις η νύφη τ'άκουσιν απάνου από τ'αμάξι
Από τ'αμάξ' κατέβικιν, κι στου μαστόρους πάει
-Δε σας ρουτού βρε μάστοροι, τίνος κιβούρι φκιάντι;
-Φκιάνουμι τ' Κώστα τ' νιόγαμπρου, του Κώστα του λιβέντη
-Φαρδύ, μακρύ μον' φκιάντι του, να παίρνει δυο νουμάτοι
Του δαχτυλίδι τ'ς βεργωτό, στη μέσ' μι του φαρμάκι
Του δαχτυλίδι τ'ς έγλυφιν, πέθανιν κι η κόρη
Απάν στου Κώστα του κιφάλ', φύτρουσιν κυπαρίσσι
Κι στις καλής του, του κιφάλ' φύτρουσ' ένα καλάμι
Λυγούσιν του κυπαρίσ', φιλούσιν του καλάμι
Διαβάτοι που πιρνούσανε, στέκουνταν κι κοιτάζου
Χτάζου(κοιτάζου) τα λιγοήμερα, τα λιγοζωησμένα
Στα νιάτα δεν φιλήθηκαν, φιλιούντι πιθαμένα
(Σελ 20-21, Στο Καβακλή κάποτε... Σεϊτανίδου Παγώνα)

Ακολουθούν τραγούδια και χοροί με την συνοδεία των οργάνων. Αργά το βράδυ η πομπή επιστρέφει στο σπίτι του γαμπρού.

ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Την Κυριακή το πρωί την ημέρα του γάμου, ο γαμπρός ξυπνά και η μάνα του τον περνά τρεις φορές από τα μιτάρια¹³ για να μην τον πιάνουν «τ'άρμενα» δηλαδή το κακό μάτι. Έπειτα ο γαμπρός ντύνεται και με ένα μπράτμο, τον παράγαμπρό του πηγαίνουν στην εκκλησία να παρακολουθήσουν τη Θεία λειτουργία. Αντίστοιχα και η νύφη πηγαίνει στην εκκλησία με τη μητέρα της. Μόλις μπαίνει, προσκυνά την εικόνα της Παναγίας και χαρίζει μια πετσέτα υφαντή.

Αφού επιστρέψουν στα σπίτια τους, η νύφη και ο γαμπρός μετά το πέρας της λειτουργίας αρχίζουν να ετοιμάζονται για τη τελετή.

Τη νύφη τη στολίζουν οι μπρατίμισες. Της φορούν τη νυφιάτικη τσούκνα¹⁴, ειδικά κεντημένη με περίτεχνα σχέδια για εκείνη την ημέρα. Τη χτενίζουν και της φορούν τη νυφική «σκέπη» δηλαδή το νυφικό πέπλο. Ταυτόχρονα της τραγουδούν νυφιάτικα τραγούδια ειδικά για τη συγκεκριμένη περίπτωση:

ΜΙΑ ΠΙΡΙΣΤΙΡΟΥΔΑ

Μια πiriστιρούδα, μια νύφη μας

Κάθητι στον πόρου τ'ς κι τραλουϊδά

¹³ Εξαρτήματα του αργαλειού

¹⁴ Γυναικεία φορεσιά της περιοχής Καβακλί της Ανατολικής Ρωμυλίας

Ούδι νιον φοβάται, ούτε δράκουνταν

Μον' την ανδραδέρφη τ'ς την πιρουνιά

&

ΜΑΝΑ Μ' ΤΗ ΝΥΦ' ΠΟΥ Σ' ΙΦΙΡΑ

Μάνα μ' τη νύφ' που σ' ίφιρα

Καλά να την κοιτάζεις

Να τ' μαειρεύς να δειπνά

Να τ' στρώνεις να κοιμάτι

Τα πόδια να την πλένεις συ

Κι του νιαρό τ'ς να πίνεις

(Σελ 22, Στο Καβακλή κάποτε... Σειτανίδου Παγώνα)

Μετά γράφουν κάτω από τα παπούτσια της νύφης τα ονόματά τους. Όποιας το όνομα σβηστεί έως το τέλος του γάμου, αυτή θα παντρευτεί και γρηγορότερα.

Στο σπίτι του γαμπρού, οι μπράτμοι ξυρίζουν το γαμπρό και τον ντύνουν κι αφού ετοιμαστεί, με τους συγγενείς του ξεκινούν για το σπίτι του νούνου¹⁵. Μπροστά πηγαίνουν τρεις

¹⁵ Κουμπάρος

μπράτμοι, ένας με το «κες», ένας με τη «μηλιά» κι ένας με τον «καβραμά¹⁶». Ακολουθούν όργανα, νέοι και νέες που χορεύουν, όπως και οι συγγενείς.

Όταν φτάνουν στο σπίτι του κουμπάρου, αυτός βγαίνει στην πόρτα και κερνάει κρασί όλα τα μπρατίμια και το γαμπρό. Ύστερα ενσωματώνεται στην πομπή και όλοι μαζί κατευθύνονται προς το σπίτι της νύφης, ενώ οι γυναίκες τραγουδούν στο δρόμο για την παραλαβή της νύφης:

ΤΟ ΠΡΩΤΟ Τ'ΑΣΤΡΟ Τ'ΟΥΡΑΝΟΥ(άγνωστη μελωδία)

Το πρώτο τ'άστρο τ' ουρανού που πάει κατόπ' στον ήλιο

Να τον πουλούσ' ο ουρανός, κι ο νιος να τ' αγοράσει

Να το 'χα στο γάμο τ' φλάμπουρο, στην εκκλησιά τ' λαμπάδα

Στο όμορφο το κίνημα, φεγγάρι να τον φέγγει

Φέγγε, φεγγάρι χαμηλά, να περπατώ το βράδυ

Να πάει ο νιος που τ' αγαπά, να φέγγει να το πιάνει

Σύρε καλέ μ' απ' αγαπάς, κι εγώ να βασιλέψω

Καλέ μ' τις πόρτες π' αγαπάς, θεριά 'ναι λυσσασμένα

Στη μια μεριά 'ναι δώδεκα, στην άλλη δεκαπέντε

Βρίσκει την κόρη που κάθονταν, στο κιόσκι που κοιμάται

Να τη ζμπουριάξει(μιλήσει) ντρέπεται, να την ειπεί φοβάται

Κι απήκοτα και λέγοντας και την καλοζμπουριάζει

¹⁶ Δρεπάνι

-Κόρη μ' σα σ' εδώ κι Θεός της παγωνιάς τα κάλλη

-Σα σ' εδώκε και ριζικό ν'αρέσ' το παλικάρι

Φτάνοντας εκεί, η νύφη βγαίνει στο μπαλκόνι ή στο κατώφλι του σπιτιού για να ρίξει το μήλο το οποίο έχει καρφωμένα κέρματα. Γυρίζει το μήλο τρεις φορές γύρω από έναν καθρέφτη και μετά το ρίχνει στο πλήθος. Αν το μήλο το πιάσει αγόρι, τότε το πρώτο παιδί που θα κάνει η νύφη θα είναι αγόρι, αντίστοιχα, αν το πιάσει γυναίκα, τότε το πρώτο παιδί θα είναι κορίτσι. Επίσης, αυτός που πιάνει το μήλο θεωρείται πολύ τυχερός για το επόμενο διάστημα.

Όλοι περιμένουν εκτός του σπιτιού, μόνο η κουμπάρα μπαίνει στο σπίτι για να δει αν έχει στολιστεί σωστά η νύφη. Με μια κόκκινη κλωστή ράβει τρία σημάδια στο πέπλο, για να αποφύγει το κακό μάτι. Μετά την οδηγεί έξω. Η νύφη με τη «νούνα» δίπλα της και ο γαμπρός με τον «νούνο», στέκουν όλοι στη σειρά. Οι γονείς τους ασπάζονται, τους σταυρώνουν και τους χτυπούν τρεις φορές στη πλάτη, δίνοντας στους νεόνυμφους την ευχή τους: «να ζήστι, να ιράστι». Ο γαμπρός όταν έρθει κοντά η πεθερά του και αφού τον χτυπήσει στην πλάτη και του ευχηθεί, βγάζει χρήματα ή χρυσά ή ασημένια νομίσματα και τα βάζει στον κόρφο της πεθεράς του για ν' αγοράσει το γάλα της μάνας που βύζαξε τη νύφη όταν ήταν μωρό. Κατά τον Λουλουδόπουλο, η μάνα της νύφης ραπίζει τρεις φορές τον γαμπρό(του δίνει τρία χαστούκια=παταρές) για να τη θυμάται, αν δεν προσέχει την κόρη της θα έχει να αντιμετωπίσει την πεθερά.

Τότε ξεκινά η πομπή, για την εκκλησία. Μπροστά πηγαίνει το κεσ με τους μπράτμους, και τους συγγενείς, και πιο πίσω η νύφη με τους δικούς της συγγενείς. Στο δρόμο χορεύουν τον συγκαθιστό χορό τραγουδώντας:

ΑΦΗΝΩ ΓΕΙΑ

Αφήνω γεια στη γειτονιά κι γεια στα παλικάρια

αφήνω και στη μάνα μου, τρία γιαλιά φαρμάκι

Το 'να πίνει το πρωί τ' άλλο το μεσημέρι

Το τρίτο το φαρμακερό, όταν δα πάει να πέσει

(Σελ 25.1, Στο Καβακλή κάποτε... Σείτανίδου Παγώνα)

Κάθε τόσο κατά την διάρκεια της πομπής προς την εκκλησία, φωνάζουν «Κες, κες ιι χου χου». Μόλις φτάσουν έξω από την εκκλησία, όλοι τραγουδούν με τη συνοδεία των οργάνων:

ΑΝΟΙΞ'ΤΙ ΠΟΡΤΙΣ

Ανοίξει πόρτις σ'νικκλησιάς

Κι ανάψτι τα μανάλια

Έρχεται να στεφανωθεί

Του Ρήγα η θυγατέρα

Ψέλνε παπά μ' πως έψελνες

Τα πρώτα τα 'βαγγέλια

Κι εσείς μικρά ψαλτόπουλα

Βαστάτε τα χαρτιά σας

(Σελ 25.2, Στο Καβακλή κάποτε... Σείτανίδου Παγώνα)

(Μαρτυρία από Βαφειάδου Μαρία Καβακλί 1910)

Ο κουμπάρος πιάνει ένα άσπρο μαντίλι στη μέση, ενώ τις δύο άκρες του μαντιλιού πιάνουν η νύφη απ' τη μια κι από την άλλη ο γαμπρός, κι έτσι τους οδηγεί μέσα στην εκκλησία για τη στέψη.

Μετά τη στέψη, ο κουμπάρος παίρνει τους νιόγαμπρους με άμαξα και από πίσω ακολουθεί η πομπή με τα όργανα κατευθυνόμενοι στο σπίτι του γαμπρού. Μόλις φτάσουν εκεί, κατεβαίνουν από την άμαξα και στέκουν στην αυλή. Κατά τον Λουλουδόπουλο (Σελ.184) η μάνα του γαμπρού με ένα στολισμένο ψωμί με τρία αναμμένα κεριά περιτριγυρίζει τους νεόνυμφους για καλωσόρισμα ώστε το νέο ζευγάρι να ζήσει με υγεία και ευημερία.

Ένας μπράτμος φέρνει ένα κούτσουρο και ένα τσεκούρι, και απευθύνεται στη μάνα του γαμπρού λέγοντας:

-Πεθερά, τάξε τη νύφ'η

-Την τάζω, τα μπακίρια, το σκαφίδι και την κουπάνα(σκάφη)

Χτυπά ο μπράτμος το κούτσουρο με το τσεκούρι, για να επισφραγίσει το τάξιμο.

-Πεθερέ, τάξε στο γαμπρό

-Τον τάζω τον πλούχο(αλέτρι), το ζιβγάρ'ι(τα βόδια) και τον οντά(δωμάτιο) τον τρανό να κοιμάται με τ' νύφ'η.

Χτυπάει πάλι ο μπράτμος με το τσεκούρι το κούτσουρο για να επισφραγίσει κι αυτό το τάξιμο.

-Κουμπάρα τάξε τη νύφ'η

-Την τάζω τις φασκιές(τα πρώτα ρούχα του μωρού για το φάσκιομα), τα σπάργανα και το λάδ'ι για τα βαφτίσια

Πάλι χτυπά με το τσεκούρι το κούτσουρο.

Μετά τα ταξίματα, η πεθερά προσφέρει μέλι στη νύφη(σημάδι καθαρότητας, φιλοπονίας και γονιμότητας) η οποία παίρνει λίγο με το δάχτυλό της και σταυρώνει το ανώφλι μέσα κι έξω τρεις φορές.

Τέλος, η πεθερά στρώνει στο κατώφλι ένα μικρό χαλί και επάνω βάζει το υνί. Ο γαμπρός πρώτα και μετά η νύφη πατούν πάνω στο υνί και μετά εισέρχονται για πρώτη φορά στο νέο τους σπίτι, ως ζευγάρι να ξεκινήσουν τη νέα τους ζωή. (Σύμφωνα με μαρτυρία της Μαρίας Βαφειάδου Καβακλί 1910 το σιδερένιο υνί πάνω στο οποίο πατούν οι νεόνυμφοι συμβολίζει την καλή υγεία-σιδερένια υγεία που θα έχει το ζευγάρι από τη στιγμή που μπαίνει στο νέο τους σπιτικό).

Αμέσως μετά, όλοι οι καλεσμένοι κάθονται σε τραπέζια κι αφού φάνε και πιούνε, η νύφη δωρίζει πουκάμισα στον πεθερό και στην πεθερά. Αυτοί την ευχαριστούν κι εύχονται: «Όσα υφάδια και στημόνια¹⁷ έχν τα πκάμισα, τόσα χρόνια να ζήστε, κι τόσα καλά να σας δώσει ο Θεός».

Οι συγγενείς των νιόπαντρων, τους δωρίζουν είτε αντικείμενα, είτε κοσμήματα, είτε χρήματα.

Αρχίζει και ο χορός και τα τραγούδια. Η χαρά όλων είναι μεγάλη και το γαμήλιο γλέντι είναι η καλύτερη ευκαιρία για τον κόσμο να γλεντήσει. Το γλέντι ξεκινά με το τραγούδι του «νούνου» :

¹⁷ Οριζόντιες και κάθετες κλωστές του υφάσματος

ΔΕ Σ'ΗΞΕΡΑ ΒΡΕ ΝΟΥΝΙ ΜΟΥ(άγνωστη μελωδία)

Δε σ'ήξερα βρε νουνί μου, νούνος απού δα γένης

Κάτου στου δαφνοβούτανου στου κυρ συντέκν' την αυλή

Να ανέβω σε πετρωτό βουνό, σε πετρωτό Μπαλκάνι

Να πελεκήσω μάρμαρα, να κατεβάσω χλιό νερό

Να κατεβαίν' ύ σύντεκνος να πλένη τα ποδάρια τ'.

(Σελ 185-186 ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗ... Λουλουδόπουλος)

Μερικά από τα χορευτικά τραγούδια που ακούγονται στο γλέντι είναι τα παρακάτω:

ΟΣΑ ΚΑΣΤΡΑ ΚΙ ΑΝ ΕΓΥΡΣΑ

Όσα κάστρα κι αν εγύρσα , κι αν περπάτησα

Σαν της χήρας του κουρίτσι δεν απάντησα

Κάθε Κυριακή ν' αλλάζει, να στουλίζιτι

Κι στου παραθύρι(ι) να βγαίνει, να υαλίζιτι

Κι ο Μεμέτ αγάς διαβαίνει, κι την όγιασιν(είδε)

Ρίχνει μήλου κι την κρούει, δεν την λόγιασει

Πέντι παλικάρια στέλνει στην κυρά Σοφιά

Κι άλλα πέντι προγουδάει στην κυρά 'νοκιά

Δεν την δίνεις τη Σταυρούλα στου Μεμέτ αγά;”

“Δε τη δίνω τη Σταυρούλα στου Μεμέτ αγά,

Τη Σταυρούλα θα τη δώσω στουν πραματευτή”

(Πρόκειται για ένα τραγούδι της περιοχής Καβακλί, σε χορό συρτό(ρυθμός: 7/8)

ΠΑΝ’ΤΙ ΚΟΥΡΙΤΣΙΑ ΣΤΟΥ ΧΟΥΡΟ ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΕΧΙΤΙ ΚΙΡΟ

“Πάν’τι κουρίτσια στου χουρό

Τώρα που έχιτι κιρό

Μιθαύρου παντριβόσαστι

Κι μ’ άντρες μπιρδιβόσαστι

Δε σας αφήν’ ν οι άντροι σας

Να πάτι στις μανάδεις σας

Δε σας αφήν’ κι τα παιδιά

Να πάτε ως τη γειτονιά

Δε σας αφήν’ κι η πιθιρά

Να πάτι οπ’ είνι η χαρά

Δε σας αφήν’ κι ι πιθιρός

Να πάτι οπ' είναι χουρός"

"Τους άντρις τους μιθύζουμι

Κι τους αποκοιμίζουμι

Κι τα πιδιά τα δέρνουμι

Μαζί μας δεν τα παίρνουμι

Κι την κακιά την πιθιρά

Μέρα και νύχτα νησικιά

Κι τουν κακό τουν πιθιρό

Τουν κάνου όπους θέλω ιγώ

Τουν στρώνου ιδώ, τουν στρώνου ικεί

Τουν στρώνου όξου στην αυλή

Τουν βάζου κι προσκέφαλου

Ένα γαϊδουρουκέφαλου

Τουν βάζου κι για πάπλουμα

Ένα σακούλι λάχανα"

(Πρόκειται για ένα τραγούδι της περιοχής Καβακλί, σε χορό συρτό (ρυθμός: 7/8)

ΟΥΛΙΣ ΟΙ ΝΙΕΣ ΠΑΝΤΡΕΥΟΥΝΤΙ

Ούλις οι νίες παντρεύονται, κι παίρνουν παλικάρια

Δική μ' Ιαννούλα η έμουρφη, παίρνει του Μαραζιάννη

Τουν δίν' ψουμί κι δεν του τρώει, κρασί κι δεν του πίνει

Τουν στρώνει πέντι στρώματα κι δέκα μαξιλάρια

Σήκου, Ιάννη μ', κι πλάγιασι, σήκου κι σύρι πέσι

Κι άπλουσι του ξιρόχερου σ' στον αργυρό μου κόρφου

Κι πιάσι του Μάη τη δροσιά, του Μάη του βοτάνι

Κι δυο βυζούδια τρυφερά, μοσχάτα σα λεμόνι

Πάγει κουντά τ' κι κάθιτι, τουν κρένει δεν την κρένει

Τ' γυρεύει αρρωστικό φαΐ κι από αγριογίδι γάλα

Στου μαχαλά τ' δε βρίσκιτι, στη γειτονιά δεν είναι

Ανέβα κόρη μ', στου βουνό, πλέξε μελισσομάνδρι

Κι φκιάσι 'που λαγόν τυρί κι άρμεξι τ' αγριογίδια

Κι όσου ν' ανέβ' κι να κατέβ' ου Γιάννης πήριν άλλην

(Πρόκειται για ένα τραγούδι της ευρύτερης περιοχής του Καβακλί, σε σκοπό κατσιβέλκου(ρυθμός: 9/8). Ο στίχος διαφέρει από χωριό σε χωριό. Οι συγκεκριμένοι στίχοι είναι από την καταγραφή του κου, Λουλουδόπουλου στο χωριό Καρυές, 1903)

ΚΑΤΩ ΣΤΗ ΡΟΪΔΟ

Κάτω στη Ροΐδο, στη Ροΐδοπούλα

Τούρκους αϊγάπ'σι μια Ρουμιουπούλα

Τούρκους τη θέλει κι αυτή δε θέλει

Κ' η σκύλα μάνα της, την προυζινεύει

*“Πάρ’ τουν, κόρη μου τουν Τούρκου άντρα
Θα σι φουρέσει ντούμπλις(κοσμήματα) κι χάντρα”*

*“Δεν τουν εθέλου τουν Τούρκου άντρα
Κι ας μη φορέσου ντούμπλις κι χάντρα”*

*“Πάρ’ τουν, κόρη μου κι έχει καϊκι
Θα σι πααίνει στη Σαλονίκη”*

*“Δεν τον εθέλου, δεν τον εθέλου
Πέρδικα γίνουμι, τα όρη παίρνου”.*

(Καβακλιώτικο τραγούδι. Ο ρυθμός του κομματιού είναι 5/8 και χορεύεται στα βήματα της Μπαϊντούσκας)

ΚΑΤΩ ΣΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ ΤΗ ΡΙΖΑ

*Κάτω στης μηλιάς τη ρίζα
Τρεις κουπέλις τριγυρνούσαν*

*Κι οι τρεις υαλιά(καθρέφτες) κρατούσαν
Παλικάρια τις ρουτούσαν*

*Ποια είναι η άσπρη, ποια είναι η ρούσσα
Ποια είναι η γαϊτανοφρυδούσα*

*Του παπά η θυγατέρα, κι του διάκου η περιστέρα
Αυτή είναι η άσπρη, αυτή είναι η ρούσσα
Αυτή είναι η γαϊτανοφρυδούσα*

(Τραγούδι της περιοχής Καβακλί, σε χορό “ντιούζκου”(τύπος ζωναράδικου, ρυθμός:
6/8))

ΜΙ ΣΤΡΟΥΜΟΥΞΑΝ ΟΙ ΕΜΟΥΡΦΙΣ

*Μι στρούμουξαν οι έμουρφις
Στην άκρη στου ντουβάρι*

*Μ' είπαν καντήλα τσάκισα
Μ' είπαν φλουριά-ν τους πήρα*

*Ουδέ καντήλα τσάκισα
Ουδέ φλουριά-ν τους πήρα*

*Τη Δέσπου μόνο φίλησα
Στου μάτι κι στου φρύδι*

*Κ' είχαν του μάτι της μπουγιά
Κι βάψαν τα χειλούδια μ'*

*Μ' άσπρο μαντήλι τα σφούγισσα
Κι βάψιν του μαντήλ*

*Πήγα στη βρύσ' κι το 'πλυνα
Κι βάψιν του νιαρό της*

*Πάει πέρδικα να πει νιαρό
Κι βάψαν τα φτυρούδια τ'ς*

*Πιτούντας, πιταρίζοντας
Κι βάψαν τα τσαϊρια*

*Πάει βασιλιάς να τα κουσίσει
Τα βρήκι ούλα βαμμένα*

*(Τραγούδι της περιοχής Καβακλί σε χορό "ντιούζκου" (τύπος ζωναράδικου, ρυθμός:
(6/8))*

ΠΕΝΤΕ ΝΥΧΤΕΣ

Πέντι νύχτες ντουμ τα ντουμ κα λέλιω μου

Πέντι νύχτες και ζενύχτες

Έμεινα στο ντουμ τα ντουμ κα λέλιω μου

Έμεινα στου μαχαλά σου

Για να μάθου ντουμ τα ντουμ κα λέλιω μου

Για να μάθου το όνομά σου

Το όνομά μου ντουμ τα ντουμ κα λέλιω μου

Το όνομα μ' το λένε Βάσω

Κι τ' αϊταίρι μ' ντουμ τα ντουμ κα λέλιω μου

Κι τ' αϊταίρι μ' τον λεν' Γιάννη

(Τραγούδι της περιοχής Καβακλί. Χορεύεται ελεύθερα ως μαντηλάτος(ρυθμός 7/8). Τα ονόματα που περιέχονται στους στίχους όπως έχω αναφέρει παραπάνω και σε άλλα, είναι πιθανόν να

αλλάζουν σύμφωνα με τα ονόματα του κάθε ζευγαριού. Ο στίχος ντουμ τα ντουμ κα λέλιω

μου, δεν έχει καμία νοηματική σημασία. Πιθανόν λέγεται ώστε να ολοκληρωθεί μετρικά

ο

ρυθμός)

Αργά το βράδυ όταν τελειώσει πια το γλέντι και φύγουν όλοι στα σπίτια τους, τελευταίοι σηκώνονται να φύγουν ο νούνος και η νούνα. Οι γονείς του γαμπρού βγάζουν ένα μεγάλο κανίς¹⁸ με εκλεκτά φαγητά για να τα πάρουν σπίτι τους. Οι νιόγαμπροι φιλούν τα χέρια των κουμπάρων και η νούνα δωρίζει χρήματα στη νύφη.

Το κανίς το μεταφέρουν οι μπράτμοι στο σπίτι του νούνου, χορεύοντας το. Με αυτόν τον τρόπο τελειώνει η ημέρα του γάμου.

¹⁸ Δίσκος φαγητών

ΟΙ ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

Η χαρά¹⁹ όμως δεν τελειώνει εδώ. Τη Δευτέρα το νέο ζευγάρι σηκώνεται να συμμαζέψει το σπιτικό από το γλέντι της προηγούμενης ημέρας. Βοηθούν και οι μπράτμοι και οι μπρατίμισσες. Ετοιμάζουν μεζέδες, λίγο αργότερα έρχεται κι ένας οργανοπαίκτης με γκάντα ή ακορντεόν.

Έρχονται και οι στενοί συγγενείς των νιόγαμπρων διότι θα άρχιζε το έθιμο «σλάτκα ρακία»²⁰. Όλοι οι παρευρισκόμενοι γλεντούν στο φαγοπότι αυτό, ενώ ρίχνουν χρήματα πάνω στο τραπέζι μέσα σ' έναν δίσκο. Τα χρήματα αυτά προορίζονται για τη νύφη. Όταν συγκεντρωθούν όλα τα χρήματα, οι μπράτμοι ετοιμάζουν «το μήλο», μια κατασκευή ενός ξύλινου τρίποδα που στην κορυφή του έχει καρφωμένο ένα μήλο στο οποίο μπηγουν τα χρήματα.

Το μήλο δε το παραδίνουν κατευθείαν στη νύφη, αλλά κάνουν κάποια αστεία μ' αυτό πριν.

- Νύφ'η, δώσε μας γάλα αηδονιού!

Η νύφη καταλαβαίνει την αλληγορική σημασία των λόγων και τους προσφέρει ούζο και νερό στα ποτήρια τους ώστε να ασπρίσει το περιεχόμενο.

- Νύφ'η, δώσε μας ένα κάρο φορτωμένο με δεμάτια!

Η νύφη τους μοιράζει τσιγάρα μέσα από ένα κουτί.

Μετά από πολλά αιτήματα, προσφορές και πειράγματα οι μπράτμοι δίνουν το μήλο στη νύφη.

¹⁹ Ο γάμος

²⁰ Γλυκό ούζο

Τα αστεία σκηνικά των μπράτμων συνεχίζονται, φτιάχνοντας την «ντουντού».

Μασκαρεύονται οι ίδιοι, μασκαρεύουν κι έναν γάιδαρο, του βάζουν καπέλο, του ρίχνουν στη ράχη του βελέντζα και τον καβαλάει ένας μπράτμος. Όλοι μαζί μετά περπατούν στο δρόμο και περνούν από τα σπίτια των συγγενών του νέου ζευγαριού και «κλέβουν» κότες από τα κοτέτσια τους. Επιστρέφουν μετά στο σπίτι του γαμπρού με τις κότες, όπου οι γυναίκες τις καθαρίζουν και τις μαγειρεύουν για να τις φάνε όλοι μαζί. Το γλέντι διαρκεί ως αργά το απόγευμα με φαγοπότη και χορό. Έτσι τελειώνει και η Δευτέρα του γάμου.

Την Τρίτη το βράδυ οι νεόνυμφοι επισκέπτονται το σπίτι των γονέων της νύφης όπου και τους φιλεύουν. Τα τρία επόμενα Σάββατα μετά το γάμο η νύφη επισκέπτεται το σπιτικό της κι εκεί λούζεται και μένει αρκετές ώρες, ενώ την πρώτη Κυριακή μετά το γάμο το ζευγάρι μετά την εκκλησία πηγαίνει στο πατρικό της νύφης για να δειπήσουν με τους γονείς της. Η νύφη κατ' αυτόν τον τρόπο απομακρύνεται πιο αβίαστα από την οικογένειά της. Κάθε φορά που επισκέπτεται το πατρικό της, η μητέρα της την «ορμηνεύει» δηλαδή της δίνει συμβουλές για τα καθήκοντά της στη νέα της ζωή, ως νύφη και ως σύζυγος.

ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ (ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ)

Η ανθρωπολογία δίνει έμφαση στην εθνογραφική έρευνα, ως βασική πηγή γνώσεων για τον πολιτισμό και την κοινωνία. Μια επιτόπια μελέτη στο πεδίο μπορεί να διαρκέσει από λίγους μήνες μέχρι ένα, δύο ή και περισσότερα χρόνια. Στόχος της είναι η βαθιά κατανόηση των υπό διερεύνηση φαινομένων. (Thomas, Hylland Eriksen. Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα: Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία. 1η έκδοση: Ιούνιος 2007, ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα.)

Ο εθνογράφος θα πρέπει να μετακινηθεί στον γεωγραφικό χώρο μακριά από τον δικό του

πολιτισμό, να παραμείνει και να συμβιώσει για ένα αξιόλογο χρονικό διάστημα με την πολιτισμική ομάδα που διερευνά.

Επίσης θα πρέπει ο εθνογράφος με τον τρόπο του να γίνει αποδεκτός από τα μέλη της πολιτισμικής ομάδας και κάθε φορά να προσαρμόζεται όσο γίνεται δυνατόν καλύτερα στο κάθε πεδίο.

Το 1995, η κα. Ζωγράφου Μαρίνα(εθνογράφος) με την βοήθεια του τότε Δ.Σ του Συλλόγου Ανατολικορωμιλιωτών Καρυωτών Γιαννιτσών η οποία διεξήγε προσωπική καταγραφή τραγουδιών από τις παρακάτω κυρίες : Ράκη Χατζημιχαηλίδου, Δήμητρα Στεργίδου, Μιχαλούδη, Γκογκίδου.

Το περιβάλλον ήταν γνώριμο και φιλικό στην κα. Μαρίνα Ζωγράφου και έτσι ήταν εύκολο να ενσωματωθεί και να γίνει αποδεκτή από την πολιτισμική ομάδα. Επίσης συχνά ο εθνογράφος μπορεί να αντιμετωπιστεί με καχυποψία κάτι το οποίο δεν συνέβη στην προκειμένη περίπτωση.

Βασική προϋπόθεση της επιτόπιας έρευνας είναι η προσπάθεια του ερευνητή να συμμετέχει όσο το δυνατόν περισσότερο στην τοπική ζωή. (Thomas, Hylland Eriksen. Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα: Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία. 1η έκδοση: Ιούνιος 2007, ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα.)

Η ίδια της ως Ανατολικορωμιλιώτισσα στην καταγωγή και τραγουδίστρια της συγκεκριμένης περιοχής αρχικά παρατήρησε ως εξωτερικός παράγοντας το τραγούδι των κυριών και έπειτα ενσωματώθηκε έχοντας την εμπειρία και η ίδια στην ομάδα.

Πέραν της καταγραφής των τραγουδιών των οποίων πραγματοποίησε, η πολιτισμική ομάδα έκανε αναφορά ιστοριών των δρωμένων του γάμου. Οι προφορικές πληροφορίες και τα

τραγούδια που ηχογραφήθηκαν είναι μία προσωπική καταγραφή της κας. Μαρίνας Ζωγράφου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με το παρόν πτυχιακό project έγινε αρχικά μια προσπάθεια ανάδειξης του εθίμου «ΤΑ ΠΡΟΖΥΜΙΑ» του γάμου στην Ανατολική Ρωμυλία και συγκεκριμένα της περιοχής Καβακλί. Μέσα από την αναζήτηση πληροφοριών και εξιστόρηση ιστοριών ορισμένων ανθρώπων σχετικά με το συγκεκριμένο έθιμο, ένιωσα ότι ο γάμος εκείνη την εποχή ήταν ένα γεγονός σημαντικό για όλη την κοινότητα αλλά και κάτι το οποίο λαχταρούσε ο κόσμος.

Ήταν η αφορμή για γλέντι, αντάμωμα συγγενών και φίλων, χαράς. Ο γάμος ήταν πιστός στα ήθη και στα έθιμα εκείνη την εποχή. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι σχέσεις των μελών της οικογένειας βασιζόταν στον σεβασμό που είναι μία από τις θεμελιώδεις ηθικές αξίες. Ακόμη η μουσική και οι μουσικοί ήταν «κρίκος» της αλυσίδας του γάμου.

Επίσης έγινε η προσπάθεια καταγραφής και μουσικής εκτέλεσης ορισμένων τραγουδιών του γάμου. Θεώρησα ως Ανατολικορωμυλιώτισσα την υποχρέωση να αναδείξω, να καταγράψω και να ερμηνεύσω αυτά τα τραγούδια καθώς πρόκειται για μια προφορική μουσική παράδοση με πλούσια έθιμα, τραγούδια και ηχώχρωμα. Η απουσία όμως καταγραφής τους, καθιστούν την ανάδειξή τους απαραίτητη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Λουλουδόπουλος, Α. Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή Ηθών, Εθίμων, Δημοτικών Ασμάτων, Προλήψεων, Δεισιδαιμονιών, Παροιμιών, Αινιγμάτων των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. Βάρνα:1903.
- Γκογκίδης, Δημήτριος. *Η Προφορά τα ήθη και έθιμα της Ανατολικής Ρωμυλίας*. Κουφάλια:1993.
- Αλεξιάκης, Π.Ελευθέριος. *Η ΣΗΜΑΙΑ ΣΤΟ ΓΑΜΟ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΑ-ΕΞΑΠΛΩΣΗ-ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ*. Αθήνα:1990.
- Σεϊτανίδου - Ζαρογουλίδου , Παγώνα. *Στο Καβακλή κάποτε....* Κουφάλια:1992.
- Παπασταϊκούδη, Σ.Κωνσταντίνα. *Το δημοτικό τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. Θεσσαλονίκη: 2013.
- Μηνούδη, Θεοδώρα. *Θράκη: Αντίλαλοι Της Ανατολικής Ρωμυλίας*. Αθήνα:Πασχαλίδης,2007.
- Πραντσιδής,Γιάννης. *Σκοποί και τραγούδια της Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης).2^η έκδοση*. Αιγίνιο: Εκδοτική Αιγινίου,2008, CD-ROM.
- Αυλίδης, Ορέστης. *Καβακλιώτικα*. Αιγίνιο: 1974.
- Πραντσιδής,Γιάννης. *Όψεις λαϊκού πολιτισμού της Ανατολικής Ρωμυλίας: ΜΟΥΣΙΚΗ, ΧΟΡΟΣ,ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ*. Πρακτικά ημερίδας, Εκδόσεις Κυριακίδη.
- Ζησόπουλος, Κωνσταντίνος. *Δημοτικά τραγούδια της Ανατολικής Ρωμυλίας. ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ*,1979.
- "Ο εν Καρναίς Γάμος", θεατρικό δρώμενο της Ανατολικής Ρωμυλίας Ν. Έβρου". Youtube video,1:20:28. Αναρτήθηκε στις 8 Αυγούστου 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=-ZK7Wn91Qd8>
- Thomas, Hylland Eriksen, *Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα: Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία*. 1η έκδοση: Ιούνιος 2007, ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα.

